

HUQUQSHUNOSLIK FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY METODIKALARDAN
FOYDALANISH

O'zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar vazirligi

2-son Toshkent akademik litseyi

Huquq va Ijtimoiy fanlar kafedrasida tarix fani o'qituvchisi

Do'simmatov Ko'klanboy Yuldashevich

Annotatsiya. *Ushbu maqolada huquq fani haqida shuningdek huquq fanini o'qitishning ahamiyati va uni o'qitishda zamonaviy metodikalardan foydalanish haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Davlat, huquq, qonun, hokimiyat, masala, metodika, demokratiya, ijtimoiy huquq, tartib-intizom.*

Insoniyat qadim zamonlardan buyon davlat va huquq masalalariga katta qiziqish bilan munosabatda bo'lib keladi. Davlat hokimiyati hamda huquqiy hayot hodisalari hamma zamonlarda alohida dolzarblik kasb etib kelganligi barchaga ayon. Bu voqealar mustaqil O'zbekiston Respublikasi uchun ham nihoyatda muhim ahamiyatga ega. Biz yaqin o'tm ishimizda sinfi hukmronlikning quroli sifatida davlat haqidagi markscha g'oyani shior qilib olib, bu nazariyani dogmaga, davlat va huquqni esa sinfiy kurash, sinfiy raqiblarni yengish vositasiga aylantirgan edik. Mustaqillik tafakkurining mahsuli sifatida bu borada ham yangicila nazariy qarashlar qaror topdi. O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A.Karimov talqinida davlat va huquq yangicha tavsifga ega bo'ldi. «Demokratiya sharoitida, — deb ta'kidlaydi yurtboshimiz, — davlat ijtimoiy qarama-qarshiliklarni zo'rlik va bostirish yo'li bilan emas, balki ijtimoiy kelishuv, xalq ta'biri bilan aytganda, murosai madora bilan bartaraf etish vositasiga aylanadi. Huquqning o'ziga esa ijtimoiy hamjihatlik va kelishuvga asoslangan ijtimoiy tartib-intizomga erishish, erkinlik, adolatparvarlik va tenglikni vujudga keltirish vositasi sifatida yondashiladi»

Yuksak huquqiy madaniyatni shakllantirishda respublikamiz ta'lim tizimida o'qitilayotgan “Davlat va huquq asoslari” fanining o'zni va imkoniyati cheksizdir. Davlat, jamiyat ishlarini mukammal bilish uchun huquqiy bilim, ongli, madaniyatli bo'lish davr talabi. Ushbu xususiyatlarni shakllantirishda ta'lim oluvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va o'quv biluv faoliyatini faollashtirish muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun ham bugungi kunda ta'lim oluvchilarining o'quv-bilish faoliyatlarini ta'minlovchi va rivojlantiruvchi faol ta'lim metodlarini o'quv jarayoniga joriy etish asosiy vazifalardan hisoblanadi. Ta'lim oluvchilarni mustaqil va ijodiy yondoshgan holda muammolarni yechimini izlash, topish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirishga qaratilgan faol ta'lim metodlaridan foydalanish muhim hisoblanadi.

Huquq fanini o'qitishdagi zamonaviy metodlar talabalarni jalb etish va ularning huquq nazariyasi va tamoyillari haqidagi tushunchalarini oshirishga qaratilgan turli

yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Huquq fanini o'qitishda keng qo'llaniladigan zamonaviy usullardan ba'zi misollar:

1. Keys tadqiqotlari va muammoli ta'lim: Bu usul talabalarga real yoki faraziy huquqiy ishlarni taqdim etish va ularga tegishli huquqiy masalalarni tahlil qilish, tegishli huquqshunoslik nazariyalarini qo'llash va yechimlarni taklif qilish jarayonida yo'l-yo'riq ko'rsatishni o'z ichiga oladi. Bu yondashuv nazariy tushunchalarni real dunyo senariylari bilan bog'lashda talabalarga tanqidiy fikrlash va tahliliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

2. Sokratik usul: Bu tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish va huquqiy tushunchalar va tamoyillar bo'yicha turli nuqtai nazarlarni o'rganish uchun ochiq savollar va dialoglardan foydalanishni o'z ichiga olgan o'qitish usuli. Yurisprudensiya darslarida o'quvchilarni huquq nazariyalari bo'yicha o'z talqinlarini ifodalash va himoya qilishga, tengdoshlari bilan asosli bahs yuritishga undash uchun Sokratik metoddan foydalanish mumkin.

3. Interfaol ma'ruzalar va muhokamalar: Multimedia taqdimotlari, guruh muhokamalari, bahs-munozaralar va so'rovlar kabi interfaol elementlarni o'z ichiga olish huquqshunoslik darslarini yanada qiziqarli va ishtirokchi qilishga yordam beradi. Ushbu yondashuv talabalarning faol ishtirokini rag'batlantiradi va murakkab huquqiy nazariyalarni chuqurroq tushunishga yordam beradi.

4. Texnologiya va onlayn resurslardan foydalanish: Raqamli vositalar, onlayn yuridik ma'lumotlar bazalari va multimedia resurslarini integratsiyalash talabalarga keng ko'lamlı huquqiy materiallar, ilmiy maqolalar va multimedia kontentidan foydalanish imkoniyatini ta'minlash orqali o'quv tajribasini oshirishi mumkin. Onlayn platformalar, shuningdek, hamkorlikda o'rganish va yuridik resurslarga masofadan kirishni osonlashtirishi mumkin.

5. Tajribaviy o'rganish: Talabalarni sud simulyatsiyasi, yuridik klinikalar yoki amaliyotlar kabi amaliy tajribalarga singdirish ularga huquqshunoslik nazariyalarini real hayotdagi huquqiy kontekstda qo'llash imkonini beradi va shu bilan ularning huquqiy fikrlash va axloqiy tushunchalarini chuqurlashtiradi.

6. Hamkorlikdagi loyihalar va tadqiqotlar: Talabalardan tadqiqot olib borish, huquqiy matnlarni tahlil qilish va ularning natijalarini taqdim etishni talab qiladigan hamkorlik loyihalarini belgilash jamoaviy hamkorlikni rivojlantiradi va talabalarga huquqshunoslik masalalarini chuqur o'rganish imkonini beradi.

Hozirgi pedagogik amaliyotida ta'lim metodlarning 200 dan ortiq turlari mavjudligi e'tirof etiladi. Ushbu ta'lim metodlarini ta'lim jarayoniga tatbiq etishda turli yondashuvlar va metodikalar mavjud. Ammo bugungi zamonaviy ta'lim sharoitida talabalarni ta'lim jarayonidagi faolligini oshirishga qaratilgan faol metodlarni qo'llashni talab etadi. Shuni e'tiborga olish kerakki, faol metod tanlash nafaqat ta'lim maqsadiga, balki o'quv materialı mazmuniga ham bog'liq bo'ladi. Ta'lim oluvchilarning o'quv-bilish va o'quv amaliy faoliyatlarini faollashtirishda ko'mak beruvchi ta'lim metodlarini tanlash muhim ahamiyat kasb etadi. Faol ta'lim metodlarni maqsadli yo'naltirilgan tanlash belgilangan o'quv maqsadga erishishni kafolatlaydi.

Huquq o`qitish metodikasi bo`ljak o`qituvchilarga dars berish yo`llarini o`rgatadi. Fanni o`qitish sifatini belgilashda metodika fani katta o`rin egallaydi. Metodika bilan qurollangan har bir o`qituvchi to`g`ri, ijodiy va samarali ishlash imkoniyatiga ega bo`ladi. Huquq fani o`qituvchisi zimmasiga yosh avlodni har tomonlama yetuk va barkamol kishi qilib tarbiyalash singari katta va ma`suliyatli vazifalarni yuklaydi. Huquqni o`qitish va tarbiyalash metodikasi o`qituvchilarga nimani o`qitish va qanday o`rgatish degan savolga javob berib: birinchidan, o`qituvchilarga fan asoslarini singdiradi; ikkinchidan, ularni o`rgatish metodlarini aniqlab beradi.

Bugungi o`zbek jamiyati o`zi uchun huquqiy davlat, inson huquqlari va shaxs erkinligi, demokratik fuqarolik jamiyati, siyosiy hurfikrlilik (plyuralizm), hokimiyatlar taqsimlanishi, qonun ustuvorligi, mustaqil sud hokimiyati kabi fundamental tushunchalarni qayta kashf etmoqda. Tan olish lozimki, jamiyat ijtimoiy siyosiy va ma`naviy hayotini zamonaviy marifiy tamoyillar asosida isloh etishda davlat va huquq benihoya katta rol o`ynaydi. Shu bois davlat tuzilishi, demokratik siyosiy tuzilishning mavjud bo`lishi, huquqiy munosabatlar oqilona tizimining tashkil etilishi ko`p jihatdan mamlakatimizdagi davlat-huquqiy institutlarning faoliyatiga bog`liqdir. Mustaqillik yillari mobaynida yurtimizda demokratik huquqiy davlat va bozor iqtisodiyotini qaror toptirish yo`lida huquqiy jihatdan ko`pgina ishlar qilindi. Respublikada davlat idoralarining, shu jumladan, huquqiy muassasalarning izchil tizimi shakllantirilmoqda. Demokratik institutlarni hayotimizga olib kiruvchi va bozor munosabatlarni ma`rifiy shaklda joriy etishga imkon beruvchi qonunlar majmui yaratilmoqda. Hozirgi vaqtda yangi iqtisodiy munosabatlarni shakllantiruvchi, demokratik siyosiy tizim tarkibiy tuzilmalarini ham fuqarolik jamiyati bo`g`inlarini vujudga keltiruvchi, inson huquqlari kafolatlari tizimini qaror toptiruvchi, bir so`z bilan aytganda, butun ijtimoiy-siyosiy hayotimizning huquqiy negizini barpo etadigan 300 dan ziyod qonun hujjatlari qabul qilindi. Ayniqsa, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining qabul qilinganligi o'tgan mustaqil rivojlanish davrimizdagi qonun chiqarish faoliyatining gultoji bo'ldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. –Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta`minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag`ishlangan tantanali marosimdagi ma`ruzasi. – T.: –O'zbekiston, 2017.

2. Kenenova I. Xorijiy davlatlar konstitutsiyaviy huquqini o`qitish metodikasi va metodikasi / I. Kenenova // Qiyosiy konstitutsiyaviy sharh.-2009. - N 6.-S. 66-71.

3. Axundova S.L. Fanlararo aloqalar "Dunyoni bilish" fanining integrativ imkoniyatlarini amalga oshirish vositasi sifatida / Axundova S. L. // Zamonaviy fanning dolzarb muammolari.-2009. - N 2.-S. 52-56.

4. Urumov A.V. "Davlat va huquq nazariyasi" fanini o'qitishning didaktik tamoyillari / Urumov A. V. // Yuridik ta'lim va fan.-2010. - N 3.-S. 25-29.

5. Олий таълим. Меъёрий хужжатлар тўплами. –Т.: Шарқ, 2001. – Б.4.